

Oostelijke Rondweg

Heist-op-den-Berg, Antwerpen

2024C401

ARCHEOLOGIENOTA

VERSLAG VAN RESULTATEN

BUREAUONDERZOEK

VLAAMS ERFGOED CENRTRUM [VEC]

2440 GEEL

LIESDONK 5

AUTEUR:

A. Schoups

ERKEND ARCHEOLOOG:

A. Schoups (OE/ERK/Archeoloog/2020/00015)

© Vlaams Erfgoed Centrum bv, Geel, april '24

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Vlaams Erfgoed Centrum bv. Vlaams Erfgoed Centrum bv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

INHOUDSTAFEL	1
INLEIDING	2
1. BUREAUONDERZOEK	3
1.1 BESCHRIJVEND GEDEELTE	3
1.1.1 Administratieve gegevens	3
1.1.2 Het projectgebied	6
1.2 ASSESSMENT	9
1.2.1 Landschappelijk kader	9
1.2.2 Historisch kader	14
1.2.3 Archeologisch kader	19
1.3 SYNTHESE FASE BUREAUONDERZOEK	22
1.3.1 Interpretatie en datering	22
1.3.2 Verwachting en conclusies	23
BIBLIOGRAFIE	25
BIJLAGE	27

INLEIDING

Deze archeologienota wordt opgesteld naar aanleiding van de voorgenomen realisatie van een ontsluitingsweg tussen de Westerlosesteenweg en de Herentalsesteenweg te Heist-op-den-Berg. De oppervlakte van het plangebied bedraagt 55364m², terwijl de geplande ingrepen een oppervlakte van ongeveer 55364m² beslaan.

Het projectgebied situeert zich volgens het gewestplan in een zone die deels bestemd is als woongebied met landelijk karakter en deels in agrarisch gebied. Het gebied situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt omdat de gecombineerde oppervlakte van de geplande bodemingrepen meer dan 1000m² bedraagt en de gecombineerde oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft meer dan 3000m² bedraagt.

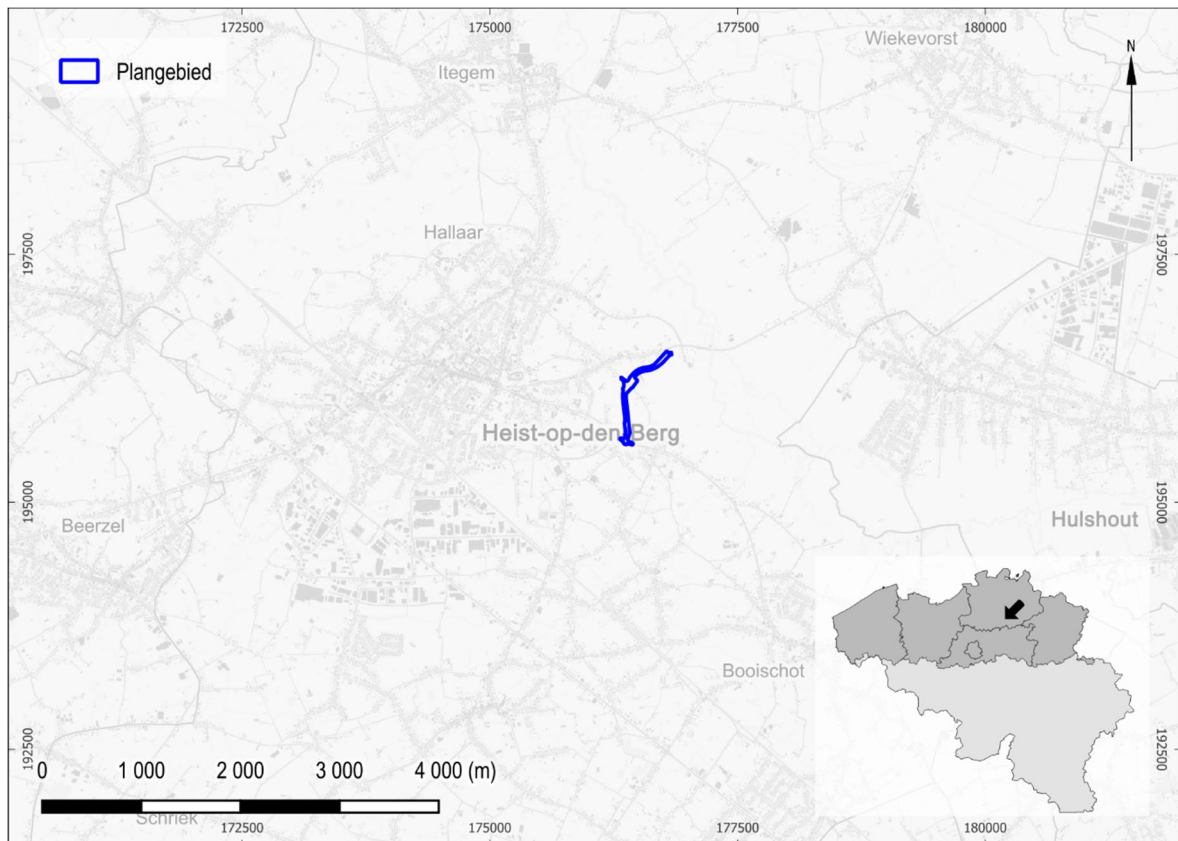
Het Vlaams Erfgoed Centrum (VEC) is aangesteld om een archeologienota op te stellen, die in de eerste plaats zal bestaan uit een bureaustudie, met het oog op een advies zoals uitgesteld vooronderzoek, een opgraving en/of werfbegeleiding of de vrijgave van het terrein.

1. BUREAUONDERZOEK

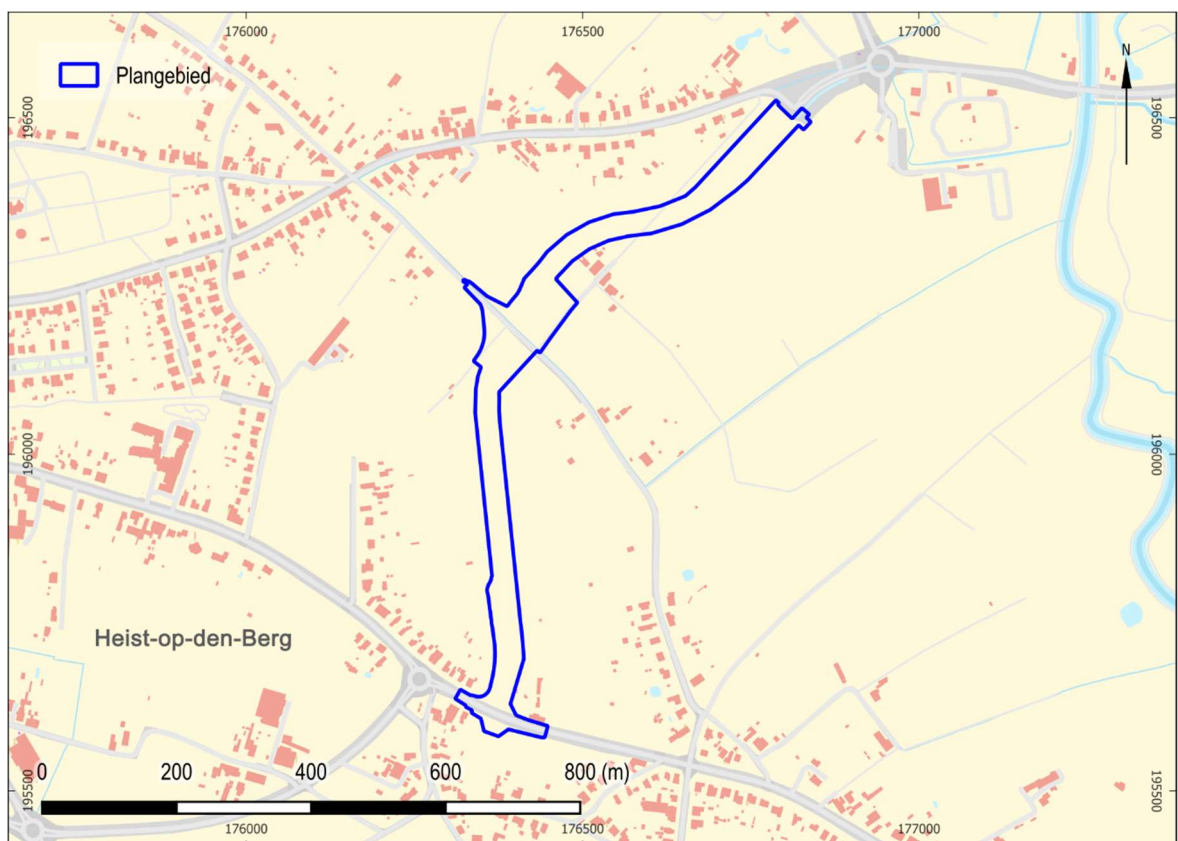
1.1 BESCHRIJVEND GEDEELTE

1.1.1 Administratieve gegevens

Projectcode	2024C401
Erkenningsnummer	OE/ERK/Archeoloog/2015/00071
Locatie Plangebied	Tussen de Westerlosesteenweg en de Herentalsesteenweg te Heist-op-den-Berg.
Kadastrale gegevens	Figuur 1 Gemeente Heist-op-den-Berg, afdeling 1, sectie B, nummers 842C, 923A, 923C, 643M, 641, 637F, 637C, 634A, 636, 635, 679A, 660A, 662B, 672G, 672F, 670L. Gemeente Heist-op-den-Berg, afdeling 1, sectie K, nummer 81C. Openbaar domein.
Coördinaten	X: 176.840 – Y: 196.504 X: 176.356 – Y: 195.584
Oppervlakte plangebied	55364m ²
Oppervlakte bodemingrepen	55364m ²
Plannen initiatiefnemer	Aanleg nieuwe ontsluitingsweg.

Figuur 1: Situering van projectgebied in ruime omgeving op de GRB-basiskaart (© geopunt)

Figuur 2: Situering projectgebied op de GRB-basiskaart (© geopunt)

1.1.1.1 *Vraagstelling met betrekking tot het onderzochte gebied*

“Het archeologisch vooronderzoek beoogt vast te stellen of er een archeologische site aanwezig is op een terrein, wat de karakteristieken en de bewaringstoestand van deze site zijn, wat haar relatie is met het landschap, welke waarde ze heeft, en hoe ermee moet omgegaan worden in het kader van bodemingrepen en wetenschappelijk onderzoek.”

– CGP 4.0; p. 28

Op basis van verscheidene parameters, zoals de nog aanwezige erfgoedwaarden, de landschapshistoriek, topografie, geomorfologie, bodemgebruik, vegetatie, en ingreepshistoriek, wordt een waardering van het archeologisch potentieel binnen het afgebakende projectgebied opgesteld. Hiertoe wordt een stapsgewijze onderzoeksprocedure doorlopen, waarbij de vraagstelling steeds teruggekoppeld wordt naar volgende kernpunten:

- Zijn er mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?
- Worden eventuele archeologische resten bedreigd door de geplande werkzaamheden?
- Is het plangebied voldoende onderzocht en zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek kan worden geadviseerd?

1.1.1.2 *Werkwijze en strategie van het vooronderzoek fase bureauonderzoek*

Het Vlaams Erfgoed Centrum (VEC) werd aangesteld om deze archeologienota op te stellen, met in eerste instantie de uitvoer van een bureauonderzoek. Dit bureauonderzoek werd uitgevoerd onder leiding van een erkend archeoloog van het Vlaams Erfgoed Centrum (VEC). De geplande ingrepen werden tijdens het bureauonderzoek afgewogen tegen de voorhanden zijnde gegevens relevant voor het projectgebied op bodemkundig, landschappelijk, historisch-cartografisch en archeologisch vlak.

De archeologienota werd opgemaakt middels *Office*- en *Adobe*-software. Het bijhorend kaartmateriaal werd aangemaakt in een GIS-omgeving. Hierin werden de ontwerpplannen ingeladen en geprojecteerd ten opzichte van diverse kaartlagen die raadpleegbaar zijn op geopunt.be, dov.vlaanderen.be, geo.onroerenderfgoed.be, cartesius.be en de website van de centraal archeologische inventaris [CAI]¹. De geraadpleegde literatuur, de digitale bronnen en het kaartmateriaal zijn te vinden in de bijlage.

¹ De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen en andere sites met erfgoedwaarde; onder dezelfde noemer verzamelen we alle opgestelde archeologienota's vanaf 2015.

1.1.2 Het projectgebied

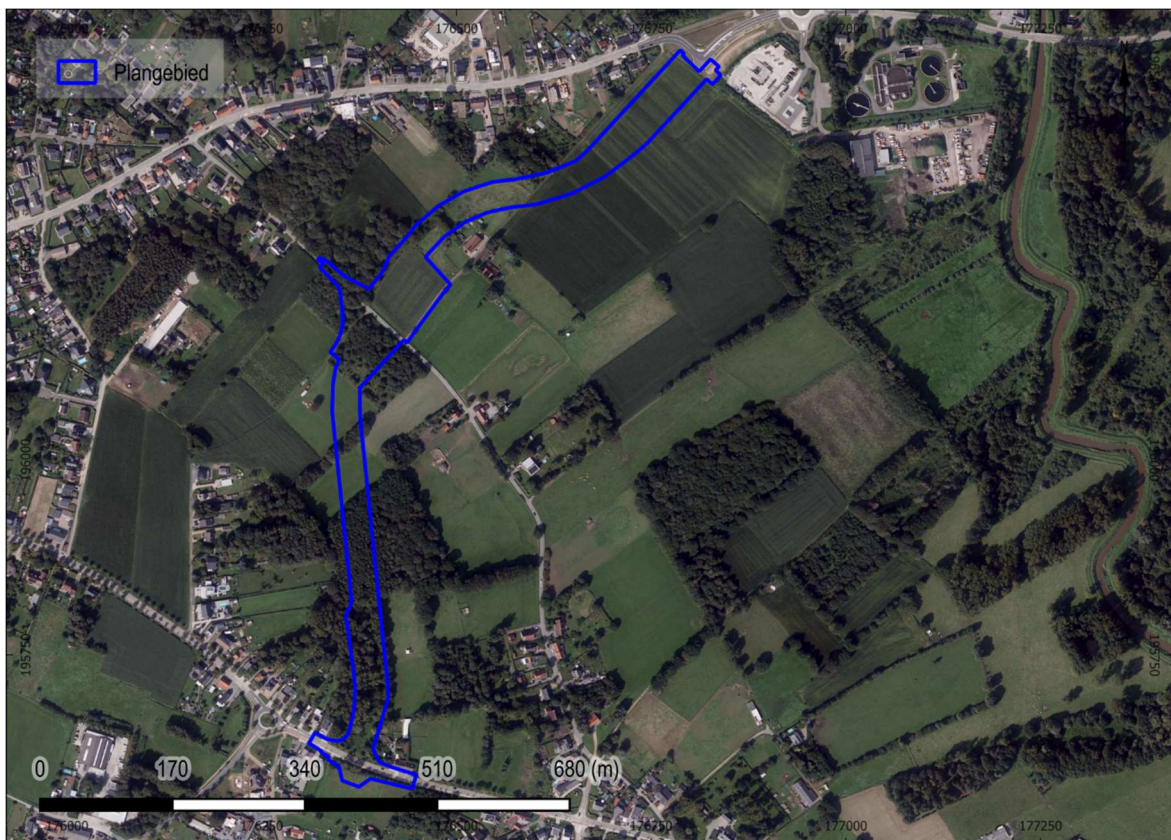
1.1.2.1 Archeologische voorkennis

In het noorden en het zuiden raakt het plangebied aan gebieden die reeds het onderwerp waren van een archeologienota (ID 10983 en 17745). De resultaten van de uitgevoerde onderzoeken zullen besproken worden onder paragraaf 1.2.3.

1.1.2.2 Ruimtelijke situering en huidige situatie

Het projectgebied is ten oosten van de dorpskern van Heist-op-den-Berg gelegen en situeert zich op ongeveer 1,1km van de Sint-Lambertuskerk. Centraal wordt het gebied door een zijbeek van de Grote Nete gekruist. De Grote Nete zelf stroomt op ongeveer 425m ten oosten van het projectgebied.

Het plangebied verbindt de Westerlosesteenweg (N15) in het zuiden met de Herentalsesteenweg in het noorden. De Westerlosesteenweg loopt van west naar oost door het zuidelijk deel van het gebied. Centraal wordt het gebied gekruist door de Hollestraat, die parallel aan een waterloop gelegen is, en in het noorden grenst het gebied aan de Herentalsesteenweg en een baangracht. Verder is het gebied in gebruik als bos, akker- en/of weiland.

Figuur 3: Situering plangebied op de orthofotomosaïek uit 2023 (©Geopunt)

1.1.2.3 *Geplande bodemingrepen*

Het doel van de geplande werken is om een nieuwe weg aan te leggen tussen de Westerlosesteenweg (N15) en de Herentalsesteenweg te Heist-op-den-Berg. De Oostelijke Rondweg zal op de bestaande wegen aangesloten worden via rotondes.

De plannen worden in bijlage toegevegd (bijlage 1).

Wegenis

De nieuwe weg wordt aangelegd tussen de Westerlosesteenweg (N15) in het zuiden en de Herentalsesteenweg in het noorden. In het zuiden start het tracé aan de N15, tussen de Paul van Roosbroecklaan en de Zonderschotsesteenweg. Op deze locatie zal een nieuw rondpunt aangelegd worden. In het noorden wordt een aansluiting gecreëerd ter hoogte van de kruising tussen de Herentalsesteenweg en de Broekstraat. Centraal zal het tracé de Hollestraat kruisen. De Hollestraat zal onderbroken worden voor gemotoriseerd verkeer en zal omgevormd worden tot een fietspad, dat via een tunnel onder de rondweg door geleid zal worden. Om deze kruising te realiseren zal de rondweg op een beperkte ophoging komen te liggen.

De Oostelijke rondweg zal uit twee rijvakken bestaan en wordt niet voorzien van voetgangers- of fietsinfrastructuur. De rijstroken krijgen elk een breedte van 3,25m en er worden kantstroken van telkens 0,5m breed voorzien. Langs de weg zal ook een onverharde berm gecreëerd worden van 2,5m breed. Op twee locaties worden pechhavens voorzien. Deze krijgen een breedte van 2m en worden begrensd door betonnen veiligheidsstootbanden.

De rijweg wordt aangelegd in asfalt. De totale dikte van de weg, inclusief de funderingslagen, zal 75cm bedragen. Ter hoogte van het geplande rondpunt aan de N15 zal wel een fietspad aangelegd worden. Dit krijgt een dikte van 55cm.

Ter hoogte van de Hollestraat zal een fietstunnel geplaatst worden en zal de rondweg op een lichte ophoging komen te liggen. De tunnel wordt 6,6m breed en de bodem zal ter hoogte van de tunnel tot ongeveer 3m -mv uitgegraven worden. De loop van de bestaande gracht naast de Hollestraat wordt gewijzigd. De gracht wordt onder de weg door geleid naar het nieuwe bufferbekken.

Op vier locaties worden ook geluidsschermen geplaatst.

Riolering en bufferbekkens

In functie van de hemelwaterafvoer worden langs de weg infiltratiegrachten voorzien. Deze zullen aansluiten op de drie infiltratie- en bufferbekkens. Een eerste infiltratiebekken komt in het zuiden van het plangebied te liggen, krijgt een oppervlakte van ongeveer 1500m², wordt tot 11m breed en 1m diep. Het bufferbekken komt aan de Hollestraat te liggen, krijgt een oppervlakte van ongeveer 2300m² en wordt tot 1,6m diep uitgegraven. Het laatste infiltratiebekken komt in het noorden te liggen, krijgt een oppervlakte van ongeveer 2050m² en een diepte van ongeveer 1,65m.

De grachten worden tot 4,5m breed en tot 1,6m diep. de breedte en diepte variëren echter.

De bestaande waterloop naast de Hollestraat wordt gewijzigd. Deze wordt onder de rondweg doorgeleid naar het nieuwe bufferbekken. De inbuisconstructie is 2,4m breed en reikt tot ongeveer 1,6m onder het huidige maaiveld.

Ook in het noorden van het gebied, ter hoogte van de aansluiting op de Herentalsesteenweg, wordt een gracht ingebuisd. De leiding komt op een diepte van ongeveer 1m -mv te liggen.

Reliëf en groenaanleg

Delen van het plangebied zullen genivelleerd worden in functie van de werken. delen worden opgehoogd. Zo worden verhoogde bermen gecreëerd, maar zal de weg plaatselijk ook op een ophoging komen te liggen. Hierdoor wordt de uitgraving plaatselijk beperkt tot de afgraving van de teelaarde (circa 30cm), doordat de wegenis volledig in de ophoging komt te liggen. Elders is er echter ook sprake van afgravingen. De afgraving kan plaatselijk oplopen tot 1,2m -mv of 1,95m -mv wanneer ook de uitgraving van de nieuwe wegenis meegeteld wordt.

In de groenzones wordt de bodem tot minstens 30cm -mv afgegraven (teelaarde). Ter hoogte van nieuw aan te planten bomen kan de uitgraving oplopen tot 1m -mv.

Terrein voor grondverbetering

De zone aan de Hollestraat, waar een bufferbekken voorzien wordt, zal eerst ingericht worden als terrein voor grondverbetering. Nadien wordt het bufferbekken aangelegd.

1.2 ASSESSMENT

1.2.1 Landschappelijk kader

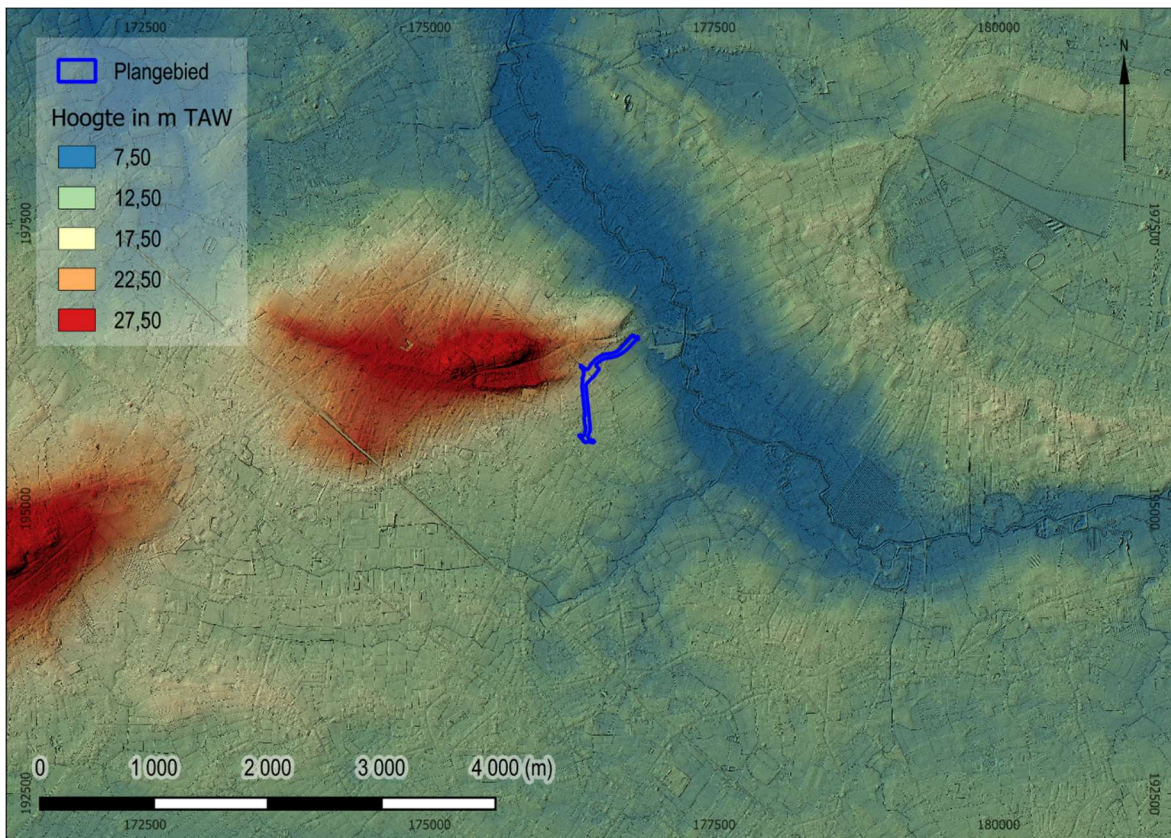
Aardkundige en hydrografische situering

Het plangebied maakt deel uit van de Kempen en situeert zich ten westen van de vallei van de Grote Nete. Het gebied is aan de voet van een getuigenheuvel gelegen, net buiten de riviervallei.

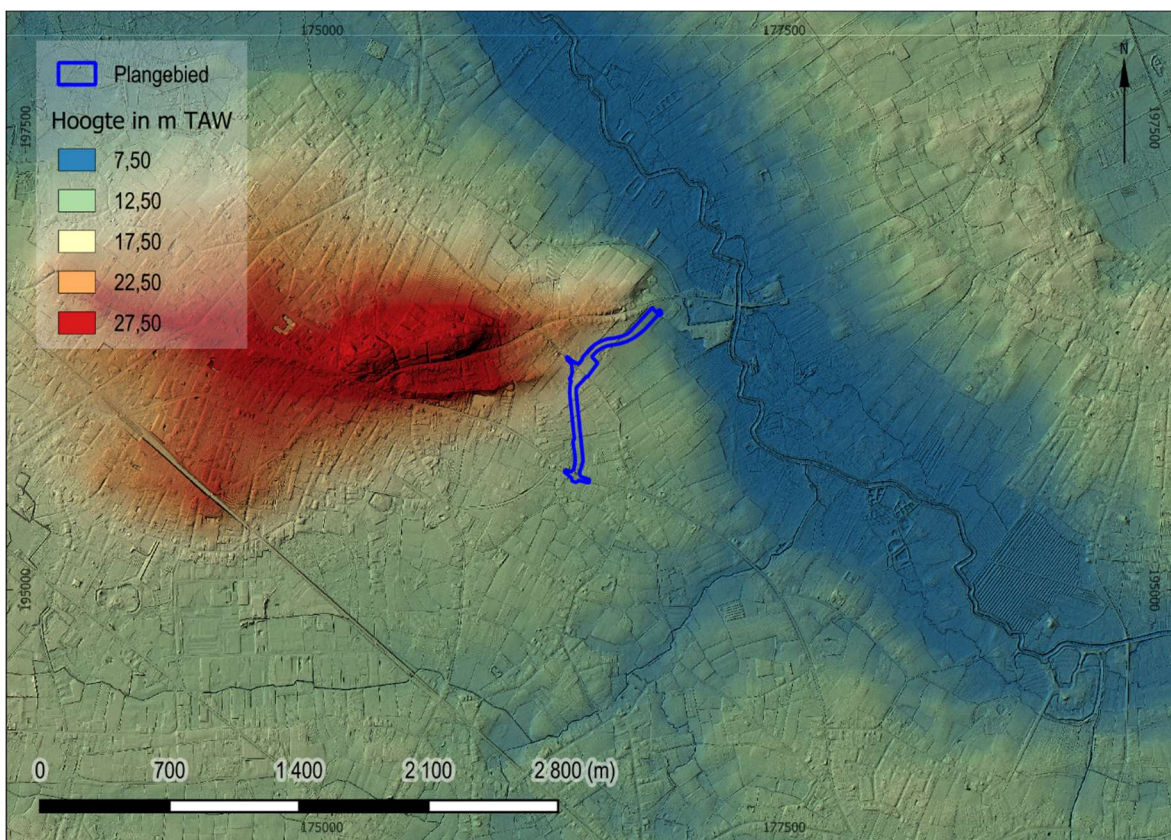
Volgens de hoogtekarten is het gebied op een hoogte tussen ongeveer 13m en 17,5m TAW gelegen. Het terrein stijgt vanaf het zuiden richting de Hollestraat, om vervolgens terug te dalen richting de Herentalsesteenweg. Verder stijgt het terrein ook vanaf de riviervallei in het oosten, richting de getuigenheuvel in het westen.

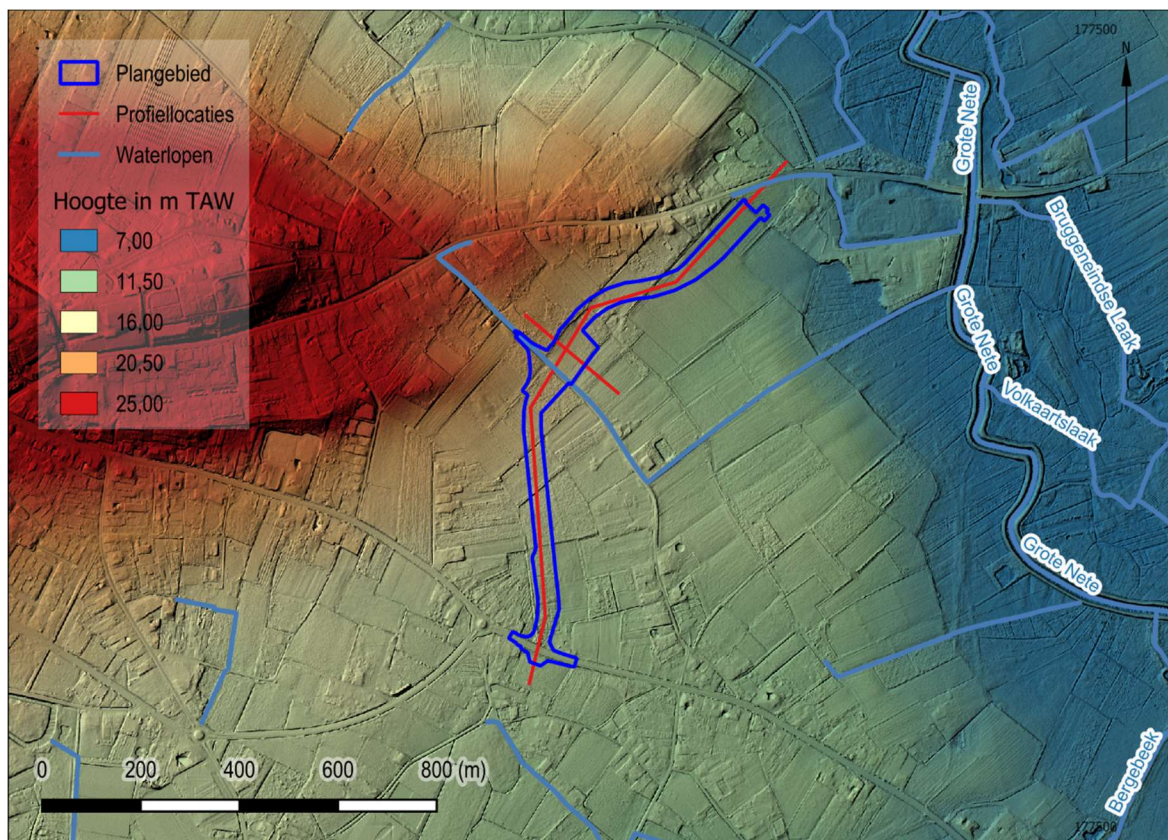
Figuur 4: Situering projectgebied op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

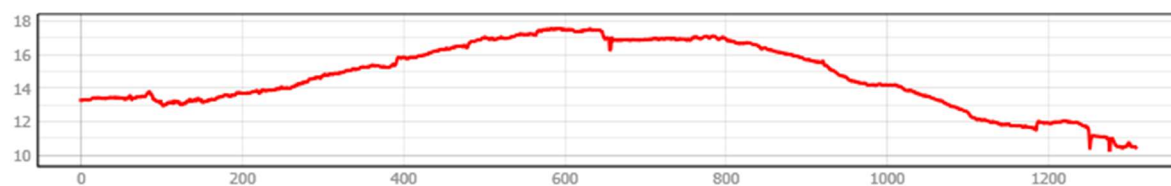
Figuur 5: Situering projectgebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (II) d.d. 2014 (© geopunt)

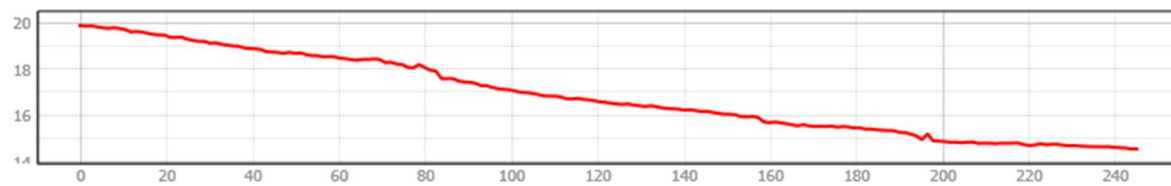
Figuur 6: Situering projectgebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (II) d.d. 2014 (© geopunt)

Figuur 7: Situering projectgebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (II) d.d. 2014 (© geopunt)

Figuur 8: Hoogteprofiel zuid-noord.

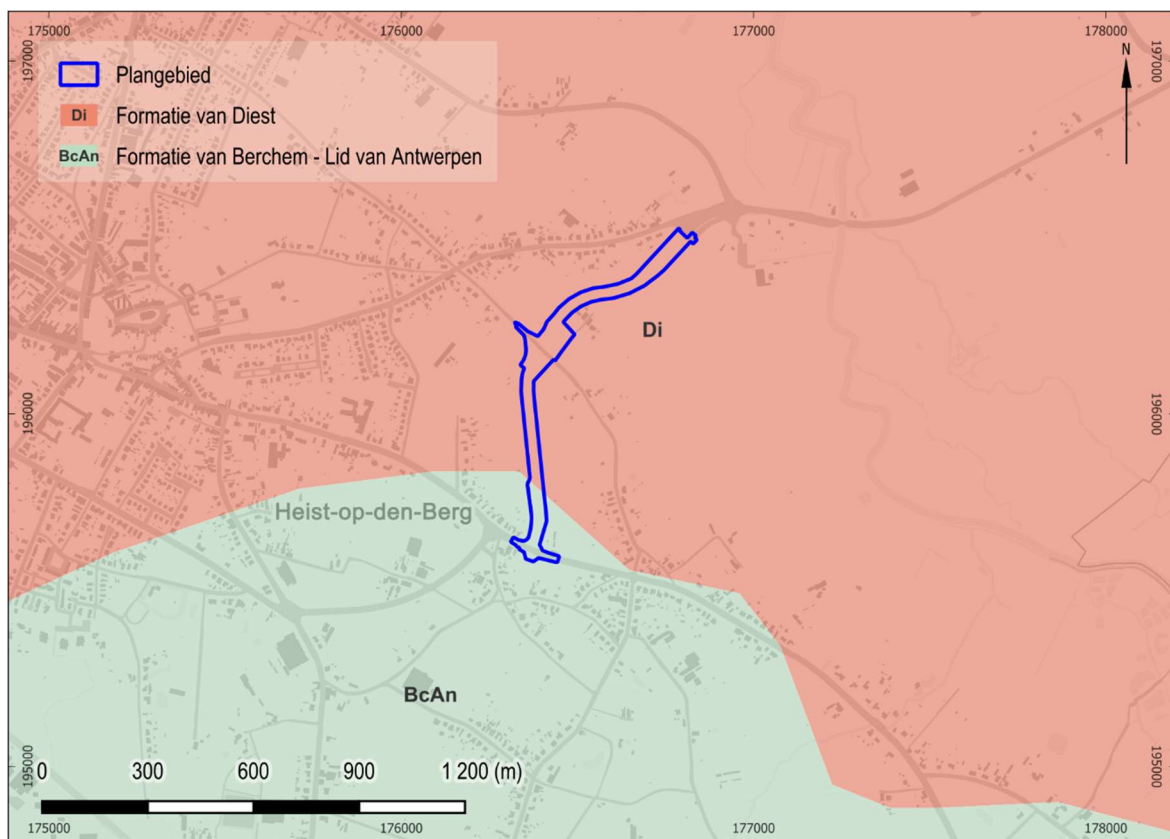
Figuur 9: Hoogteprofiel noordwest-zuidoost.

Fysisch-geografische gegevens

Volgens de Tertiair geologische kaart komt in de omgeving van het plangebied de Formatie van Diest voor. Deze afzettingen van het Tortonien - Vroeg-Messinien bedekken de afzettingen behorende tot de Formatie van Berchem (Mioceen). De Formatie van Diest bestaat uit grijsgroene tot bruine, glauconietrijke, half grove zanden die lokaal zwak kleihoudend zijn en vaak laagjes zandsteen bevatten. De formatie werd gevormd tijdens de laatste grote transgressie van de zee vanuit het noorden, waarbij een groot deel van de landmassa, inclusief België, onder water viel.² De tertiaire afzettingen beginnen op een diepte tussen ongeveer 1,5m -mv in het zuiden en ongeveer 0,5m -mv in het noordoosten.³

Tijdens het Weichseliaan werd het gebied bedekt door eolische dekzanden en mogelijk ook hellingsafzettingen. In deze dekzanden werden bodems gevormd.

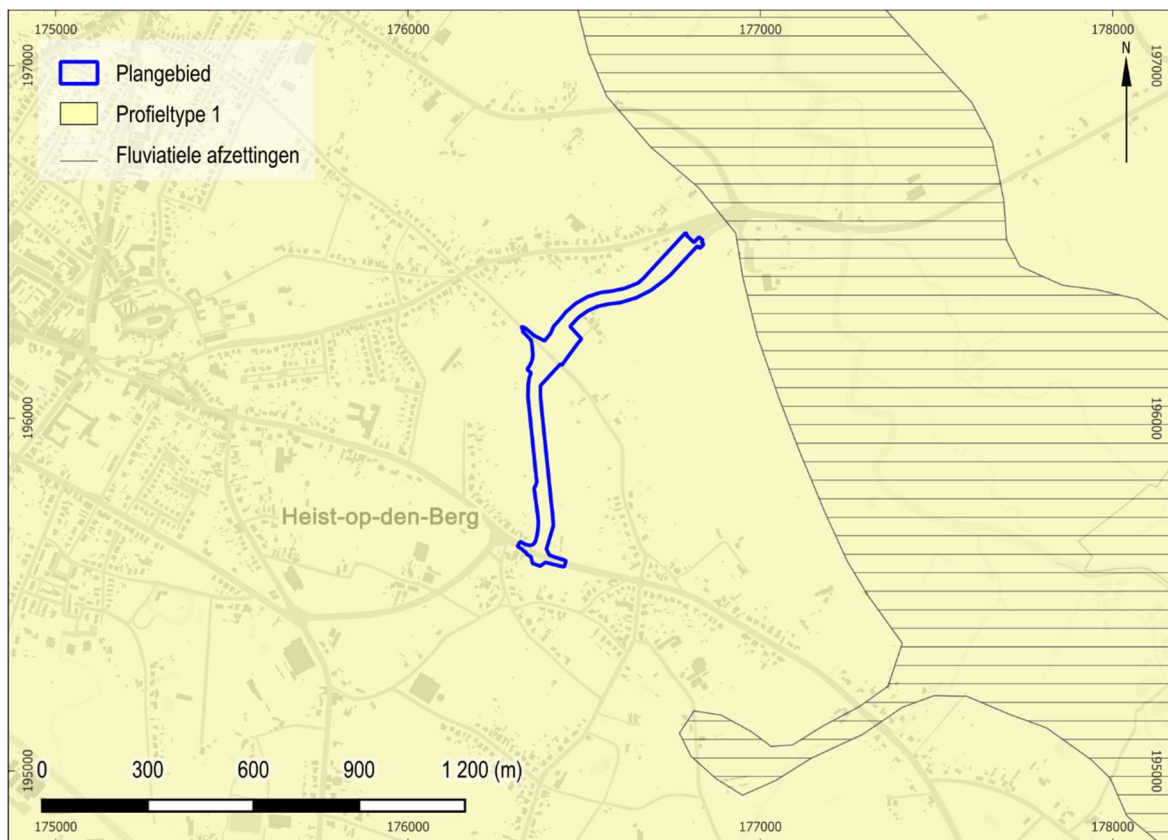
Volgens de bodemkaart komt in het grootste deel van het plangebied een matig droge lemige zandbodem met een dikke antropogene humus A-horizont (Scm) voor. Onder het plaggendeek kan nog een podzolbodemprofiel voorkomen of een Pleistoceen klei-zandsubstraat. Naar het zuiden toe wordt de bodem natter en vond plaatselijk mogelijk geen profielvorming plaats (Lep).

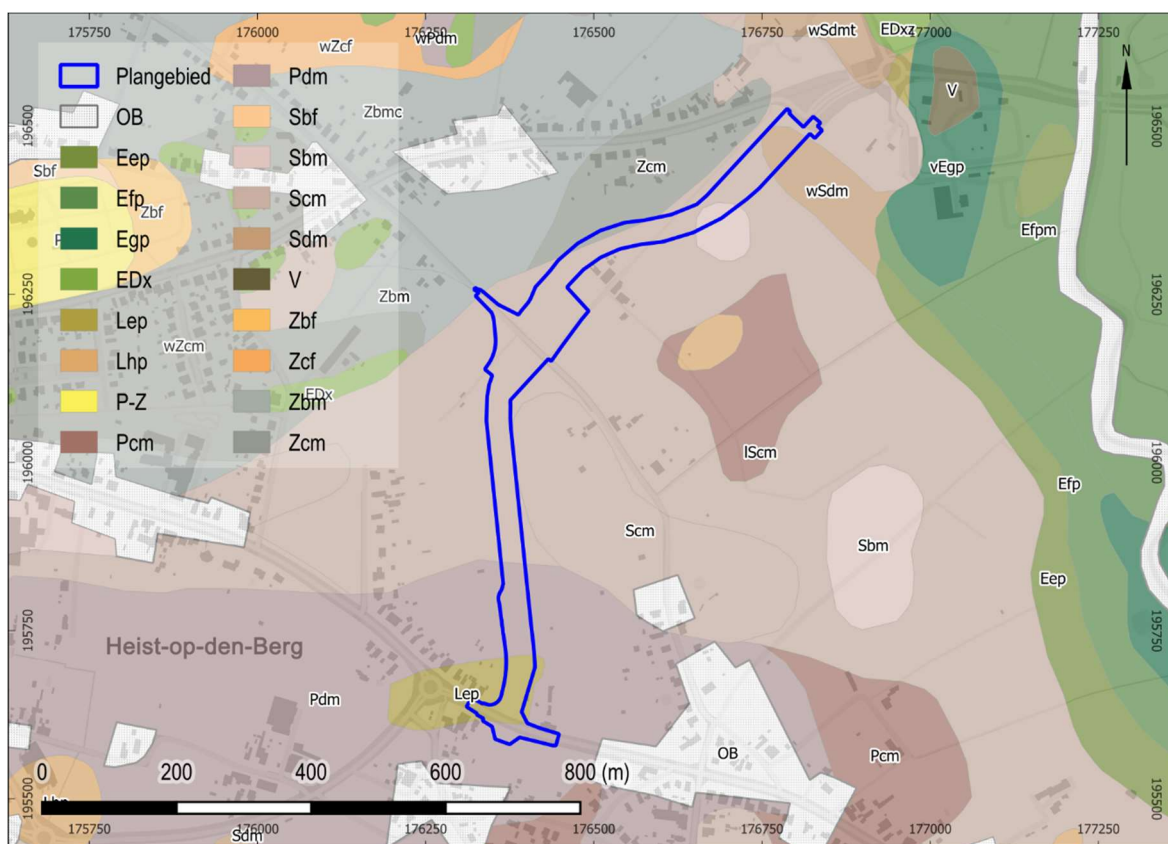
Figuur 10: Situering projectgebied op de Tertiair geologische kaart (© geopunt)

² Gullentops & Vandenberghe, 1995. & <https://ncs.naturalsciences.be/paleogene-neogene/23-diest-formation-di>, geraadpleegd op 28-03-2024.

³ <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=verkenner>, geraadpleegd op 28-03-2024.

Figuur 11: Situering projectgebied op de Quartair geologische kaart (© geopunt)

Figuur 12: Situering projectgebied op de algemene bodemkaart van België (© geopunt)

1.2.2 Historisch kader

Historische situatie

Het plangebied is in Heist-op-den-Berg gelegen, ten oosten van de dorpskern.

De oudst gekende vermelding van Heist dateert uit 1008. Het werd vermeld in een oorkonde uitgevaardigd door de Duitse keizer Hendrik II. Omstreeks het jaar 1000 was Heist afhankelijk van het prinsbisdom Luik. Het prinsbisdom lag echter in conflict met de Mechelse Berthouts over de heerlijke rechten en in 1333 besloot de prins-bisschop van Luik om de heerlijkheden van Mechelen en Heist te verkopen aan de Graaf van Vlaanderen. Vervolgens werden, in het midden van de 15de eeuw, de Bourgondische hertogen de nieuwe heren van Heist en Mechelen. Bij de eenmaking van der Nederlanden, rond 1550, maakte Heist deel uit van de provincie van Mechelen, de kleinste van zeventien provinciën. In 1559 werd Heist door Filips II verkocht aan Gaspar Schetz, om vervolgens in 1726 in handen te komen van de adellijke familie d'Ursel en dit tot aan de val van het ancien régime.⁴

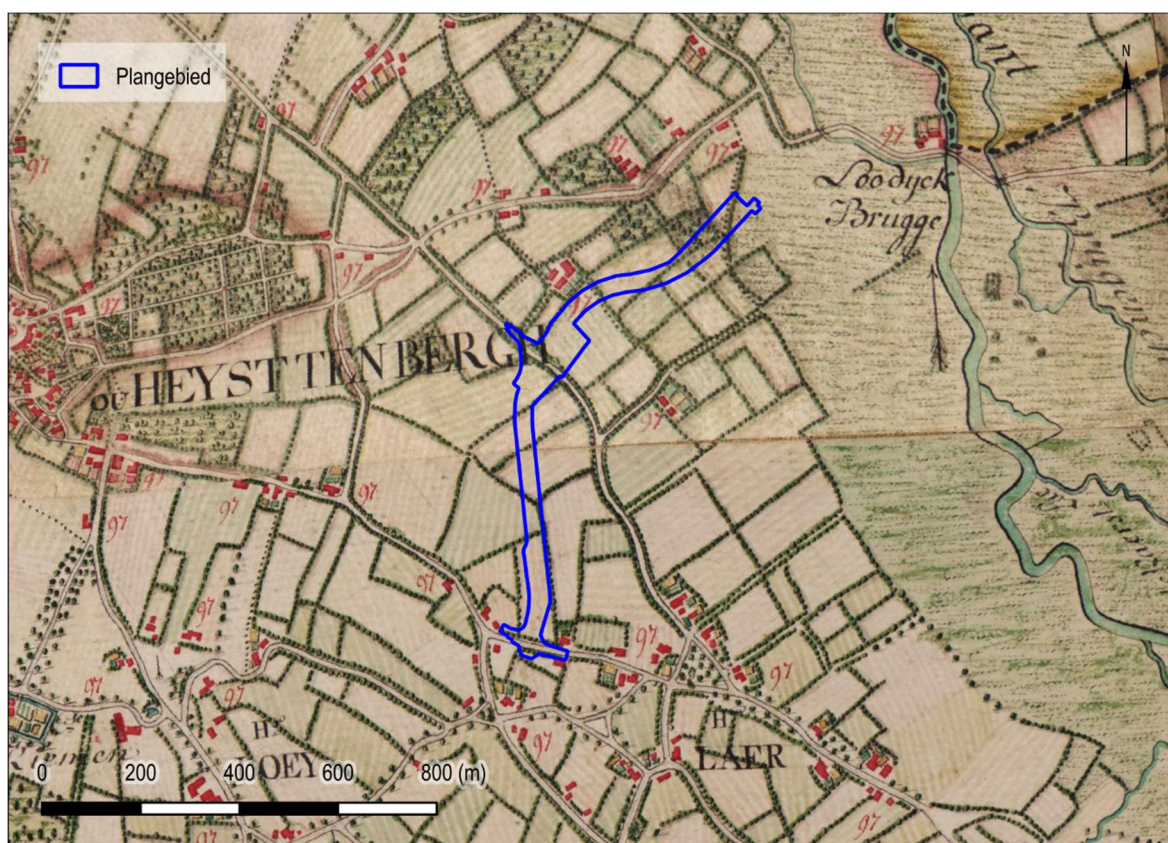
Historische kaarten

Uit de laatste eeuwen zijn voor grote delen van Vlaanderen kaartverzamelingen beschikbaar die in meer of mindere mate van detail een beeld geven van de historische ontwikkelingen in en rond het plangebied. Veel van deze verzamelingen zijn digitaal ontsloten en vormen als zodanig een archief van het Vlaamse landschap uit een periode waarin dit het meest aan menselijke invloeden onderhevig raakt. De oudste van deze kaarten dateert uit het midden van de 18de eeuw, de jongste betreffen satellietbeelden uit de laatste jaren. Aan de hand van deze kaarten zal de ontwikkeling van (de omgeving van) het plangebied in de Nieuwe en Nieuwste tijd geschetst worden.

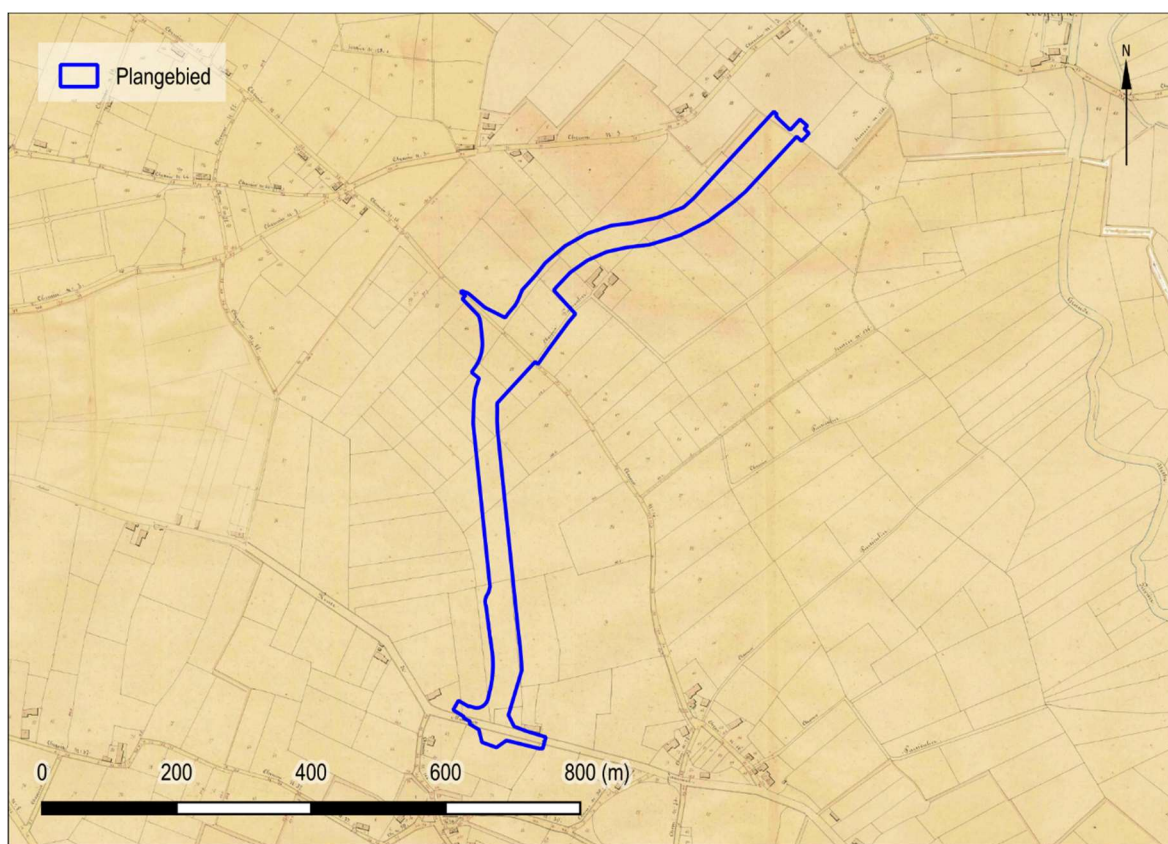
Volgens de 18de-eeuwse Ferrariskaart was het plangebied voornamelijk in gebruik als akkerland. Ter hoogte van de huidige Westerlosesteenweg en de Hollestraat zijn reeds wegen zichtbaar. Aan de Westerlosesteenweg zijn ook verschillende gebouwen gelegen, net buiten het plangebied. Binnen het gebied zijn geen gebouwen zichtbaar. In het noorden valt het gebied samen met een boomgaard en vervolgens een drassige zone.

De situatie op de 19de-eeuwse kaarten Atlas der Buurtwegen, Vandermaelen en Popp lijkt grotendeels overeen te komen met de situatie op de Ferrariskaart. Enkel de locatie van enkele gebouwen rondom het projectgebied lijkt gewijzigd te zijn, maar dit kan ook een gevolg zijn van de beperkte accuraatheid van de Ferrariskaart. Verder toont de Vandermaelenkaart dat het gebied op een helling gelegen is.

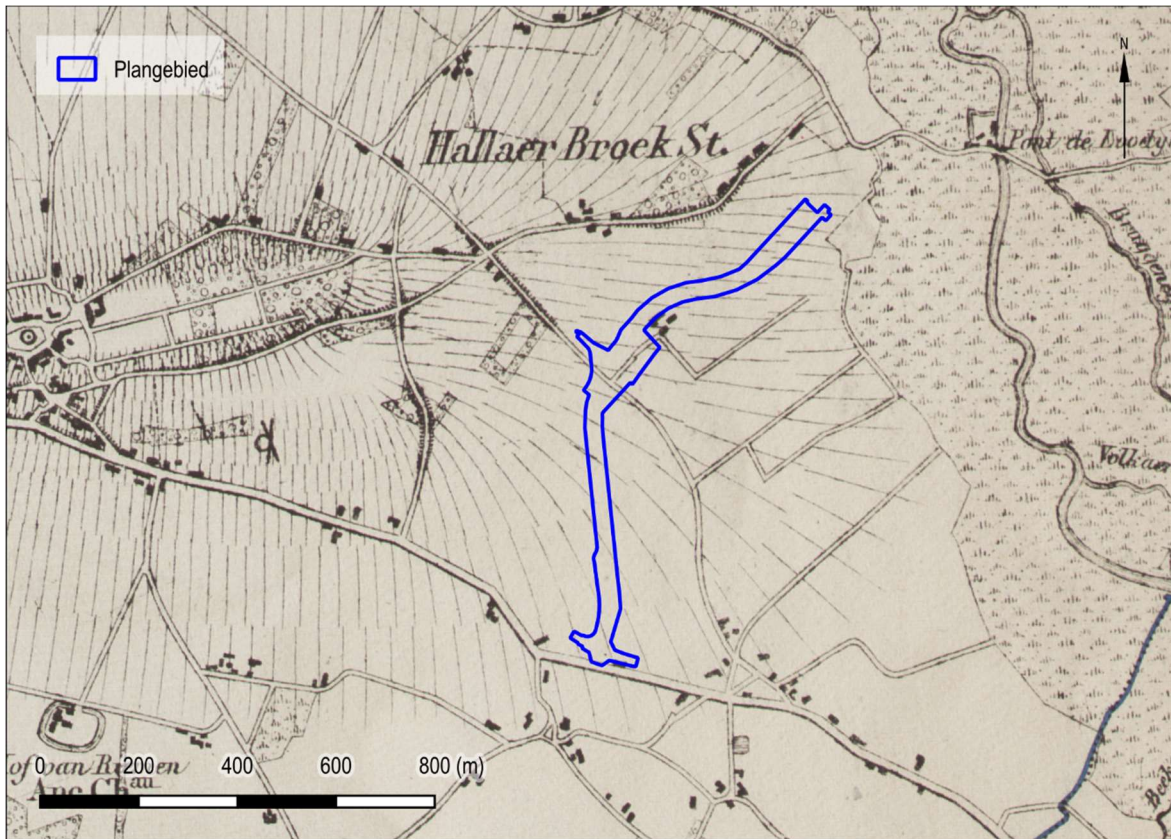
⁴ Vandeputte, 2008.

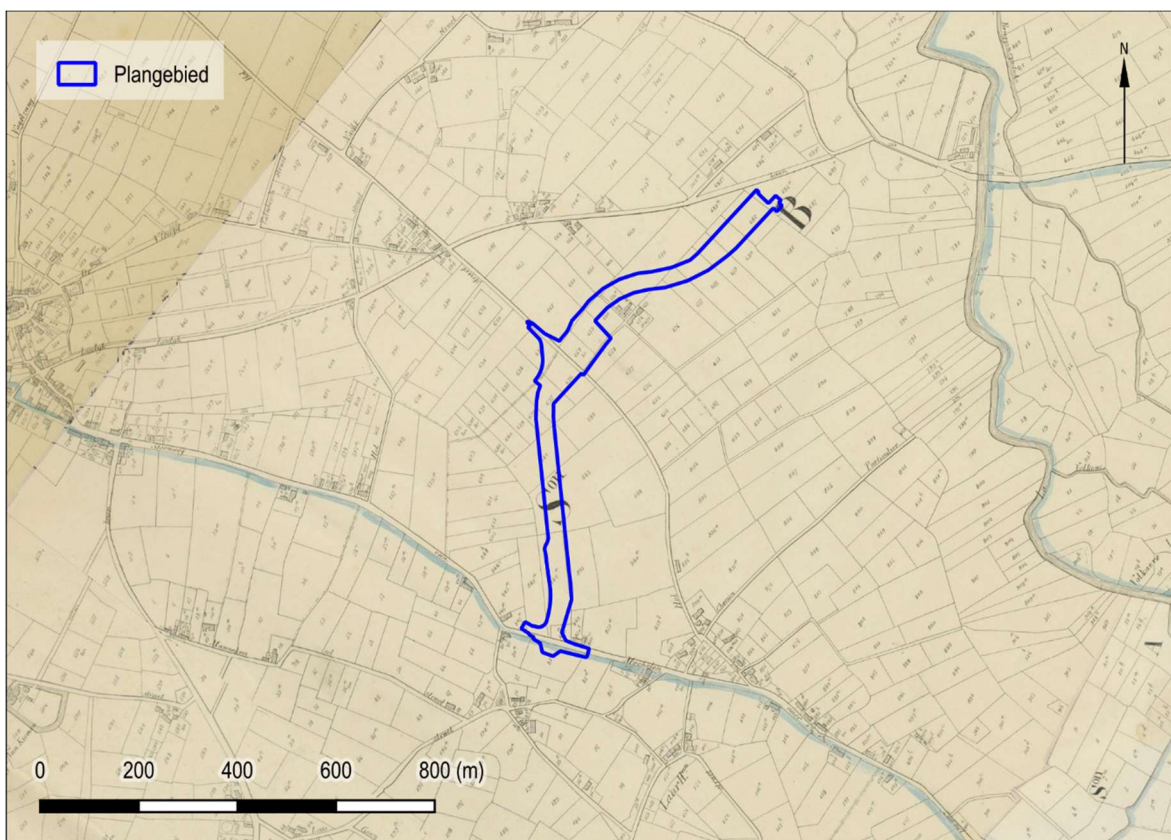
Figuur 13: Situering projectgebied op de Ferrariskaart (1771-1778) (© geopunt)

Figuur 14: Situering projectgebied op de Atlas der Buurtwegen (rond 1840) (© geopunt)

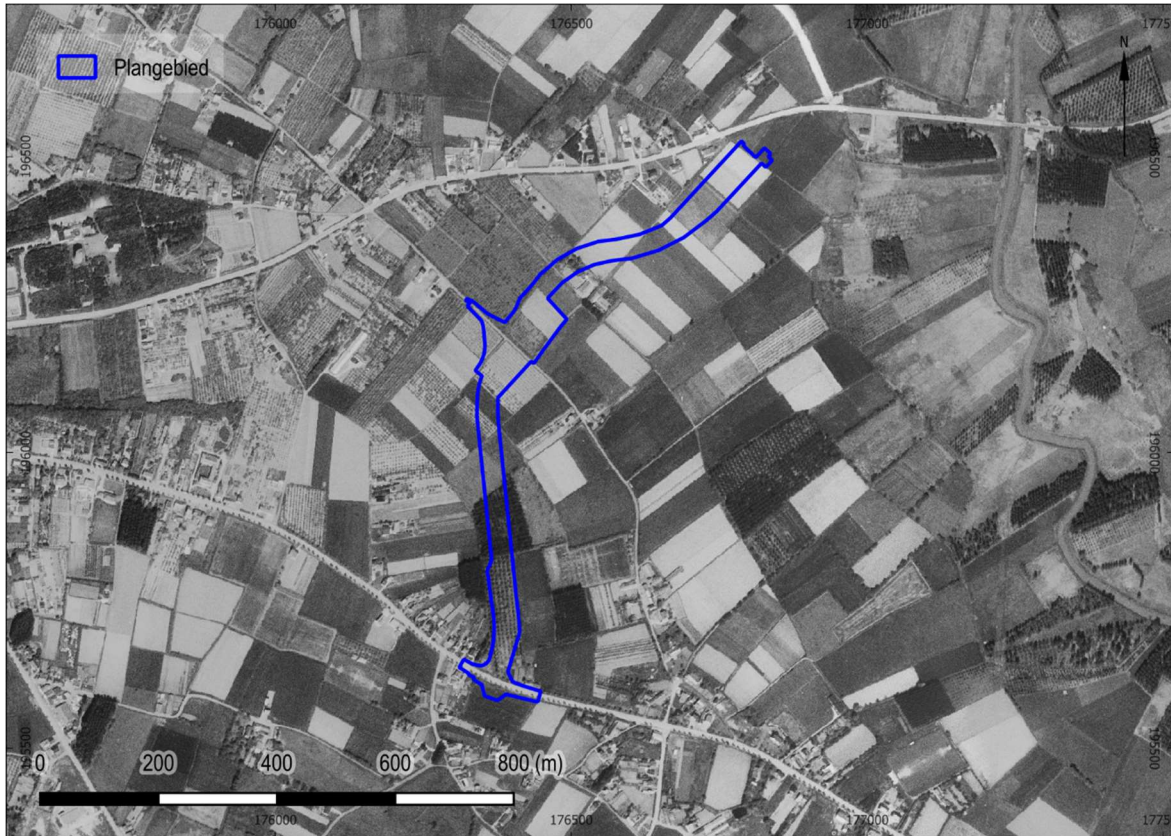

Figuur 15: Situering projectgebied op de Vandermaelenkaart (1846-1854) (© geopunt)

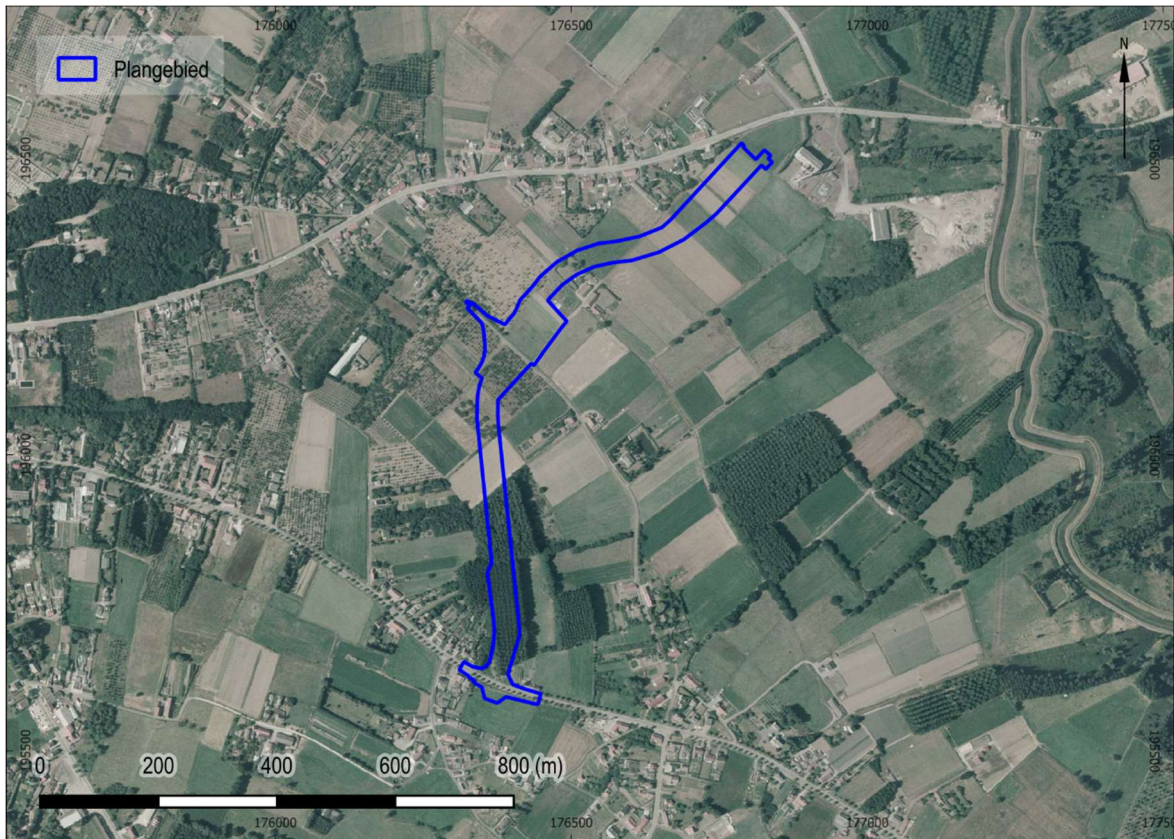

Figuur 16: Situering projectgebied op de Poppkaart (1842-1879) (© geopunt)

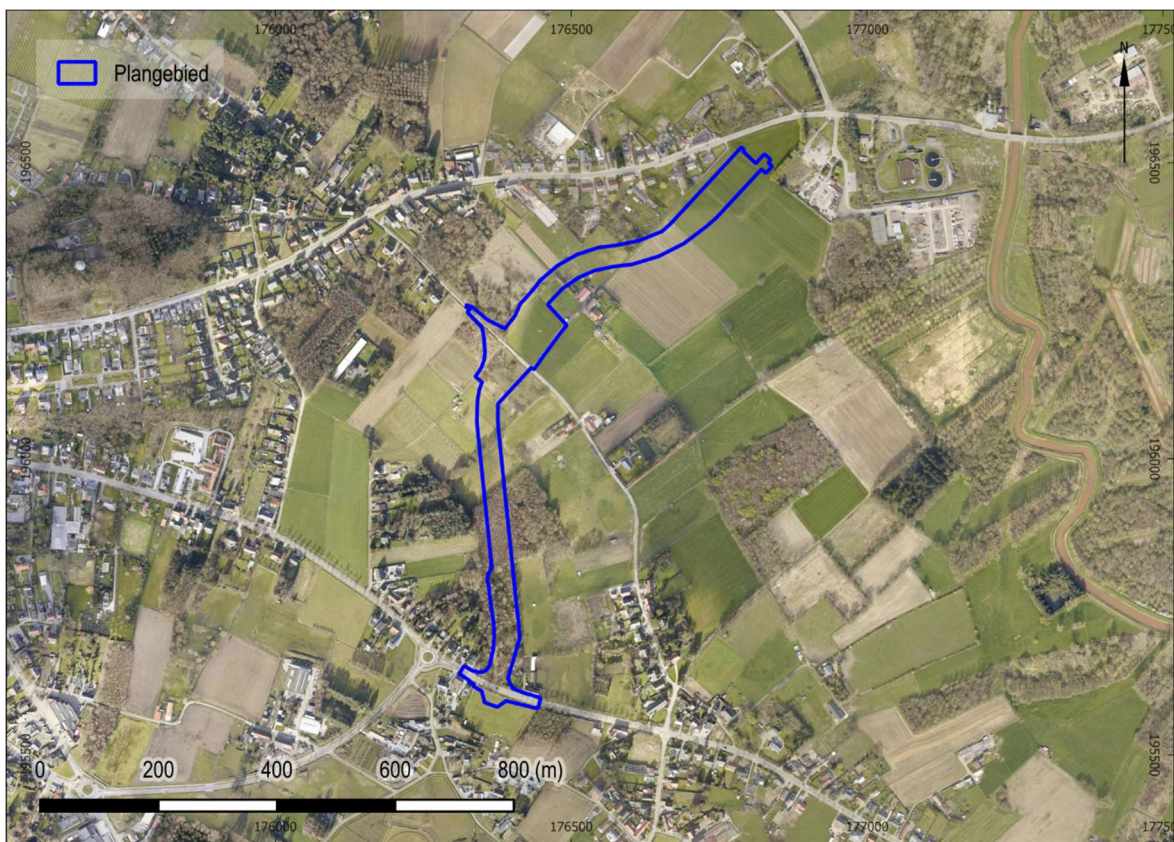
De luchtfoto's vanaf 1971 tonen de verdere evolutie binnen en rondom het plangebied. binnen het plangebied lijkt weinig te veranderen. Het gebied blijft grotendeels in gebruik als akkerland, maar in het zuiden is nu ook deel van het gebied bebost. Verder neemt de bebouwing rondom het gebied geleidelijk toe.

Figuur 17: Situering projectgebied op de orthofotomozaïek 1971 (© geopunt)

Figuur 18: Situering projectgebied op de orthofotomozaïek 1979-1990 (© geopunt)

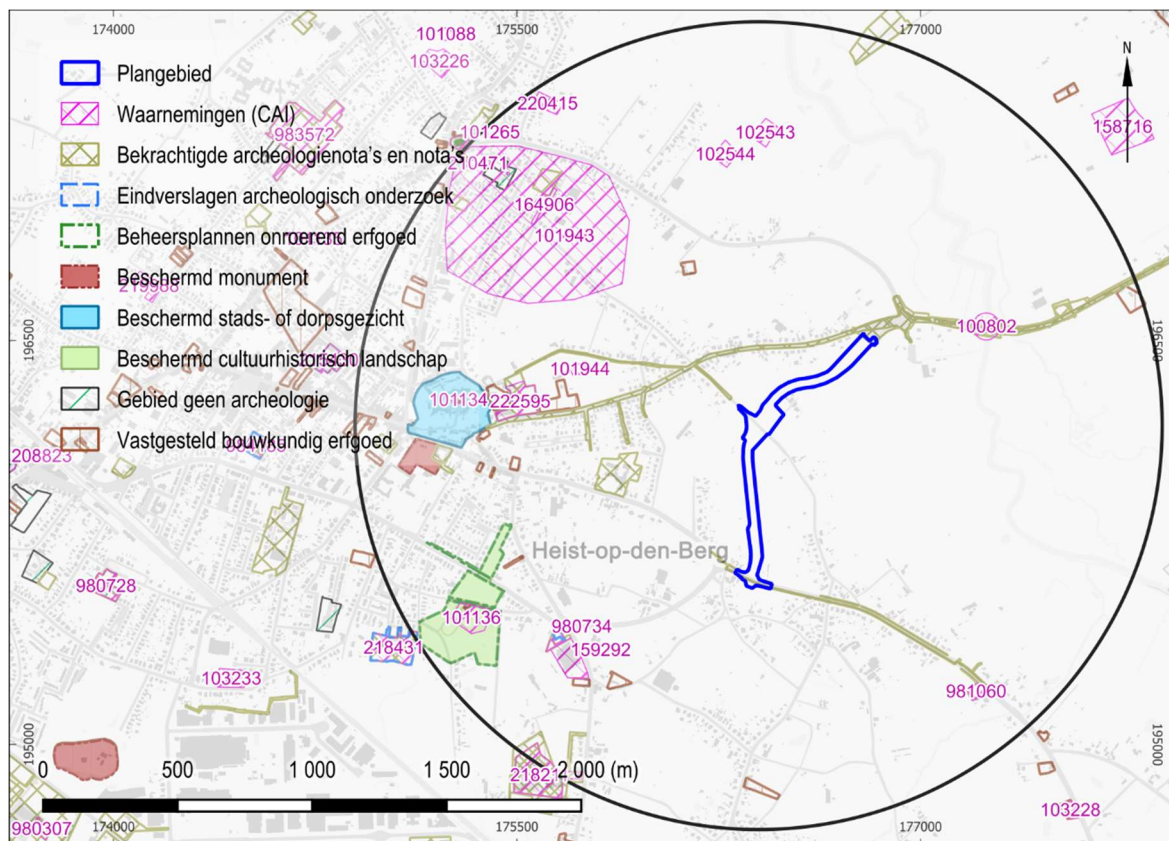

Figuur 19: Situering projectgebied op de orthofotomozaïek 2013-2015 (© geopunt)

1.2.3 Archeologisch kader

CAI meldingen

Voor het onderzoeksgebied zijn in de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) van Onroerend Erfgoed de volgende archeologische waarden en ondergrondse bouwhistorische waarden vastgesteld (afb. 20):

Figuur 20: Situering projectgebied op de GRB-basiskaart met aanduiding van de CAI-polygonen (©Geopunt).

CAI nummer	datering	omschrijving
100802	Mesolithicum	Toevalsvondst (1987): twintigtal lithische artefacten.
101134	Middeleeuwen	Parochiekerk Sint-Lambertus (begin 14 ^{de} eeuw).
101136	Middeleeuwen Nieuwe Tijd	Hof van Riemen.
101265	Middeleeuwen	Onze-Lieve-Vrouw van Altijddurende Bijstand (kapel).
101943	Romeinse Tijd	Losse vondst: tegula.
101944	Metaaltijd	Erfgoedonderzoek: vernielde grafheuvel (urnescherven, lithische oppervlaktevondsten, paalkuilen).
102543	Late Bronstijd	Veldkartering (2003): aardewerk en metaalslakken.
102544	Steentijd	Veldkartering (2003): lithisch artefact.
159292	IJzertijd Middeleeuwen 18 ^{de} eeuw	Proefsleuvenonderzoek & opgraving (2011): gebouw, spiekers, greppels, (paal)kuilen en fragmenten van urne in paalspoor uit de IJzertijd; gebouw en vierpostenspieker uit de Volle Middeleeuwen; muurresten uit de 18 ^{de} eeuw

164906	Midden Bronstijd Nieuwe Tijd	Begeleiding van werken (2013): kuilen met handgevormd aardewerk uit de Midden Bronstijd; greppels uit de Nieuwe Tijd.
210471	IJzertijd	Proefsleuvenonderzoek (2015): fragment aardewerk uit de Vroege IJzertijd.
218211	IJzertijd Onbepaald	Proefsleuvenonderzoek (2017): aardewerk, paalkuilen en greppels uit de IJzertijd; poel.
218431	IJzertijd	Proefsleuvenonderzoek & opgraving (2019): woonerf met hoofdgebouw en vier spiekers uit de Midden IJzertijd.
220415	18 ^{de} eeuw	Anc Chateau (schans).
222595	/	Heilig Hartsite. Booronderzoek (2019): recente vergravingen.
980297	Romeinse Tijd	Proefsleuvenonderzoek (2020): greppels en paalsporen.
980734	Romeinse Tijd Nieuwste Tijd Onbepaald	Proefsleuvenonderzoek (2020): paalsporen met fragment aardewerk uit de Romeinse Tijd; muurresten uit de Nieuwste Tijd; greppel.
981060	Late Middeleeuwen	Landschappelijk bodemonderzoek & proefsleuvenonderzoek (2019-2020): greppel.
982504	IJzertijd Romeinse Tijd Middeleeuwen Nieuwe Tijd	Opgraving (2020): aardewerk, gebouw en spieker uit Late IJzertijd/Vroeg Romeinse Periode; gebouw en aardewerk uit de Midden Romeinse Tijd; greppels en aardewerk uit de Late Middeleeuwen/Nieuwe Tijd.

Binnen een straal van ongeveer 1,5km rondom het plangebied zijn negentien waarnemingen uit de Centrale Archeologische Inventaris gekend. Twee waarnemingen (CAI 100802 en 102544) handeling over lithische artefacten die in of op de rand van de vallei van de Grote Nete werden gevonden.

In de omgeving werden reeds verschillende archeologische onderzoeken uitgevoerd, zoals veldkarteringen, proefsleuvenonderzoeken en opgravingen. Deze onderzoeken leverden sporen en resten op uit de Bronstijd, de IJzertijd, de Romeinse Tijd, de Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd. Zo werden in de omgeving al verschillende (bij)gebouwen opgegraven uit de IJzertijd, de Romeinse Tijd en de Middeleeuwen.

De overige waarnemingen handelen over gebouwen en structuren uit de Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd, zoals de Sint-Lambertuskerk en een schans.

Archeologienota's en nota's

Zoals eerder reeds werd aangehaald overlapt het plangebied in het noorden en het zuiden met gebieden waarover reeds een archeologienota werd opgesteld. Ter hoogte van de Westerlosesteenweg werd in 2019 de aanleg van nieuwe buffergrachten en riolering gepland (ID 10983). In functie van de werken werd ook een terrein voor grondverbetering voorzien. Enkel in deze zone werd verder onderzoek geadviseerd. Hoewel geen enkele periode uitgesloten werd, werd vooral de kans op het aantreffen van sporen en resten uit de Metaaltijden, de Middeleeuwen en de Nieuw(st)e Tijd hoog ingeschat.⁵

Het vervolgonderzoek werd ook reeds uitgevoerd (ID 17246). Tijdens het landschappelijk bodemonderzoek werden A/C-profielen waargenomen. De B-horizont die naar verwachting aanwezig had moeten zijn, was vermoedelijk verploegd geraakt tijdens de

⁵ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/10983>, geraadpleegd op 30-04-2024.

landbouwactiviteiten op het terrein. Verder onderzoek naar steentijd artefactensites werd dus niet nodig geacht. Het daaropvolgende proefsleuvenonderzoek leverde één spoor op, namelijk een greppel. Deze kan in de Late Middeleeuwen of recenter gedateerd worden. Er kon dus geconcludeerd worden dat er geen archeologische vindplaats aanwezig was binnen het gebied.⁶

Er werd ook reeds een archeologienota opgesteld in functie van de aanleg van het ronde punt aan de Herentalsesteenweg. De nieuwe Rondweg zal op dit ronde punt aangesloten worden. Op basis van het bureauonderzoek werden binnen het projectgebied voornamelijk resten uit de Steentijd en de Metaaltijd verwacht. Op basis hiervan werd verder archeologisch vooronderzoek geadviseerd.⁷ Hoewel de werken al gerealiseerd werden, lijkt het geadviseerde onderzoek niet uitgevoerd te zijn geweest.

⁶ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/17246>, geraadpleegd op 30-04-2024.

⁷ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/17745>, geraadpleegd op 30-04-2024.

1.3 SYNTHESE FASE BUREAUONDERZOEK

1.3.1 Interpretatie en datering

Deze bureaustudie werd uitgevoerd naar aanleiding van de geplande aanleg van een nieuwe weg tussen de Westerlosesteenweg (N15) en de Herentalsesteenweg te Heist-op-den-Berg. De Oostelijke Rondweg zal op de bestaande wegen aangesloten worden via rotondes.

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de voornaamste ingrepen.

Aard ingreep	Afmetingen	Diepte
Wegenis	Minstens 7,5m breed	75cm -mv
Fietspad	2,5m breed	55cm -mv
Fietstunnel	6,6m breed	3m -mv
Grachten	Tot 4,5m breed	Tot 1,6m -mv
Infiltratie- en bufferbekkens		
Zuid	Circa 1500m ²	Tot 1m -mv
Centraal	Circa 2300m ²	Tot 1,6m -mv
noord	Circa 2050m ²	Tot 1,65m -mv
Groenzones	Overige	Minstens 30cm -mv

Verder zullen ook nivelleringswerken uitgevoerd worden. Deze gaan gepaard met ophogingen, maar ook met afgravingen tot plaatselijk 1,2m -mv. In het zuiden van het plangebied is de Westerlosesteenweg gelegen en het gebied wordt gekruist door de Hollestraat, maar verder is het in gebruik als bos, akker- en/of weiland.

Het plangebied maakt deel uit van de Kempen en is aan de voet van een getuigenheuvel gelegen, op de overgang naar een riviervallei. Volgens de hoogtekaarten situeert het gebied zich op een hoogte tussen 13m en 17,5m TAW. De tertiaire afzettingen bestaan uit de Formatie van Diest en werden tijdens het Weichseliaan bedekt door eolische afzettingen. Volgens de Bodemkaart kan in het plangebied een matig droge lemige zandbodem met een dikke antropogene humus A-horizont verwacht worden. In het zuiden is de bodem natter en vond mogelijk geen profielvorming plaats.

Op basis van de aardwetenschappelijke gegevens kunnen binnen het plangebied archeologische resten vanaf het Paleolithicum voorkomen. De archeologische resten uit het Laat-Paleolithicum en het Mesolithicum manifesteren zich als een spreiding van vondsten zonder sporenniveau. Resten uit deze perioden bevinden zich aan of direct onder het oorspronkelijke maaiveld en manifesteren zich in de vorm van vuursteen en houtskoolconcentraties. Eventuele archeologische resten vanaf het Neolithicum tot en met de Middeleeuwen kunnen tevens voorkomen vanaf de basis van het maaiveld. Een eventueel sporenniveau is het beste zichtbaar vanaf de basis van het maaiveld of vanaf de B-horizont, indien aanwezig.

Het plangebied is gunstig gelegen voor de verwachting aan archeologische sporen en resten. De gekende steentijdresten, in de omgeving, situeren zich in of op de rand van de riviervallei, maar dit sluit niet uit dat ook binnen het plangebied dergelijke resten kunnen voorkomen. Zeker in het noordelijk deel, dat dicht bij de vallei gelegen is, dient rekening gehouden te worden met een steentijd artefactensite. Ook sporensites vanaf het Neolithicum kunnen verwacht worden en dan vooral sites uit de IJzertijd, de Romeinse Tijd en de Middeleeuwen. Uit deze periodes zijn ook al enkele sites gekend in de omgeving.

Volgens de historische kaarten was het plangebied niet bebouwd. Net buiten het gebied waren echter wel enkele gebouwen gelegen, zodat mogelijk sporen gerelateerd aan een erf, zoals onder andere waterputten, verwacht kunnen worden.

1.3.2 Verwachting en conclusies

De voor het bureauonderzoek opgestelde onderzoeksvragen kunnen als volgt worden beantwoord:

- *Zijn er mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?*

Op basis van bovenstaande overwegingen (zie paragraaf 1.3.1) kan voor het onderzoeksgebied de volgende specifieke verwachting worden opgesteld:

- Steentijd artefactensite: middelhoog.
- Sporensite vanaf het Neolithicum tot en met de Middeleeuwen: hoog.
- Nieuw(st)e Tijd: eerder laag.

- *Worden eventuele archeologische resten bedreigd door de geplande werkzaamheden?*

Aangezien het grootste deel van het plangebied momenteel in gebruik is als bos, akker- en/of weiland kan aangenomen worden dat de geplande werken een bedreiging vormen voor het bodemarchief. De diepte van de bodemingrepen varieert tussen ongeveer 30cm en 200cm -mv.

Enkel ter hoogte van de Westerlosesteenweg kan aangenomen worden dat de bodem reeds danig verstoord werd. Hierdoor wordt deze uitgesloten van het verdere archeologische onderzoek.

- *Is het plangebied voldoende onderzocht en zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek kan worden geadviseerd?*

De geplande werken kunnen een impact hebben op het kennispotentieel van eventuele archeologische waarden binnen het plangebied. De aan- of afwezigheid van een archeologisch vindplaats, de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan en welke waarde ze heeft, zijn echter nog onvoldoende vastgesteld. Omwille hiervan is verder vooronderzoek nodig binnen het plangebied. Enkel de zone van de Westerlosesteenweg kan uitgesloten worden van het verdere onderzoek.

De eerstvolgende stap in het vervolgonderzoek is een landschappelijk bodemonderzoek. Met een landschappelijk bodemonderzoek kan meer inzicht verkregen worden in de bodemopbouw en de ontwikkeling van het hoogteprofiel van het plangebied. Ook kan de intactheid van de bodem beter bepaald worden. Hiermee kan getoetst worden of de verwachting aan artefactensites uit de Steentijd enerzijds en sporensites vanaf het Neolithicum anderzijds gehandhaafd kan blijven. Bij handhaving van de verwachting aan artefactensites uit de Steentijd dient het landschappelijk booronderzoek opgevolgd te worden door een verkennend archeologisch booronderzoek en bij handhaving van de verwachting op sporensites door een proefsleuvenonderzoek.

In het bijhorende Programma van Maatregelen wordt ondermeer toegelicht welke vervolgstappen eventueel noodzakelijk zijn, welke criteria of randvoorwaarden daaraan verbonden zijn en wat de voorwaarden zijn voor de uitvoeringswijze.

BIBLIOGRAFIE

LITERATUUR

Agentschap Onroerend Erfgoed, 2019: *Code van Goede Praktijk voor de uitvoering en rapportage over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4,0*, Brussel.

Deeben, J., 1999: *The Known and the Unknown: the Relation between Archaeological Surface Samples and the Original Palaeolithic and Mesolithic Assemblages*. Amersfoort (Berichten van de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek), 9-32.

Vandeputte, O. (red.), 2008: De provincie Antwerpen, *Erfgoedbibliotheek van de Belgische gemeenten*, Tielt.

Van Gils, M. & E. Meylemans, 2019: *Prospecteren naar steentijd artefactensites - versie 1*, Brussel.

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen*. Universiteit Gent.

KAARTMATERIAAL

Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, Graaf de Ferraris [1771-1778]

Atlas der Buurtwegen d.d. 1842

Topografische kaart van Vandermaelen d.d. 1846 – 1854

Popp-kaart d.d. 1842-1879

DIGITALE BRONNEN

www.geopunt.be

<https://dov.vlaanderen.be>

<https://cartesius.be>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

<https://loket.onroenderfgoed.be>

<https://id.erfgoed.net>

<https://geo.onroenderfgoed.be>

BIJLAGE

FIGURENLIJST

Figuur 1: Situering van projectgebied in ruime omgeving op de GRB-basiskaart (© geopunt)	4
Figuur 2: Situering projectgebied op de GRB-basiskaart (© geopunt)	4
Figuur 3: Situering plangebied op de orthofotomozaïek uit 2023 (©Geopunt)	6
Figuur 4: Situering projectgebied op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt)	9
Figuur 5: Situering projectgebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (II) d.d. 2014 (© geopunt)	10
Figuur 6: Situering projectgebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (II) d.d. 2014 (© geopunt)	10
Figuur 7: Situering projectgebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (II) d.d. 2014 (© geopunt)	11
Figuur 8: Hoogteprofiel zuid-noord	11
Figuur 9: Hoogteprofiel noordwest-zuidoost	11
Figuur 10: Situering projectgebied op de Tertiair geologische kaart (© geopunt)	12
Figuur 11: Situering projectgebied op de Quartair geologische kaart (© geopunt)	13
Figuur 12: Situering projectgebied op de algemene bodemkaart van België (© geopunt)	13
Figuur 13: Situering projectgebied op de Ferrariskaart (1771-1778) (© geopunt)	15
Figuur 14: Situering projectgebied op de Atlas der Buurtwegen (rond 1840) (© geopunt)	15
Figuur 15: Situering projectgebied op de Vandermaelenkaart (1846-1854) (© geopunt)	16
Figuur 16: Situering projectgebied op de Poppkaart (1842-1879) (© geopunt)	16
Figuur 17: Situering projectgebied op de orthofotomozaïek 1971 (© geopunt)	17
Figuur 18: Situering projectgebied op de orthofotomozaïek 1979-1990 (© geopunt)	18
Figuur 19: Situering projectgebied op de orthofotomozaïek 2013-2015 (© geopunt)	18
Figuur 20: Situering projectgebied op de GRB-basiskaart met aanduiding van de CAI-polygonen (©Geopunt)	19

CHRONOLOGISCH KADER

